

نبوت

اصل نَبُوْت، یعنی باور به اینکه **خدا** فرینندهٔ جهان هستی را خدا گویند برای رساندن سخن خود به **انسان** انسان اصلش از «انسیان» است، زیرا لغت شناسان عربی، مصعّر آن را «انسیان» دانسته اند، پیامبرانی را از میان خود آنان برگزیده‌است.

فهرست مندرجات

- ۱ - حقیقت نبوت
- ۲ - تفاوت رسول و نبی
  - ۲.۱ - نظریه اول
  - ۲.۲ - نظریه دوم
  - ۲.۳ - ارزیابی نظریه دوم
  - ۲.۴ - نظریه سوم
  - ۲.۵ - ارزیابی نظریه سوم
- ۳ - پانویس
- ۴ - منابع

حقیقت نبوت

واژه «نبوت» در لغت به معنای پیامبری، و واژه «نبی» به معنای

پیامبر

است. بنابر قول مشهور، ریشه این دو واژه، کلمه «نبأ» به معنای خبر است، و یا به گفته راجب اصفهانی، خصوص خبرهایی است که از نوعی اهمیت برخوردارند. یعنی خبرهایی که فایده‌ای بزرگ دارند، و از آنها علم یا ظن غالب حاصل می‌شود.

[۱] . النبا خبر ذو فائده عظیمه یحصل به علم أو غلبه ظنّ، و لا یقال للخبر فی الأصل نبأ حتی یتضمن هذه الأشياء الثلاثة، مفردات راجب، ماده نبأ.»

و این ویژگی در مسئله

نبوت اصل نَبُوْت، یعنی باور به اینکه **خدا** برای رساندن سخن خود به **انسان**، پیامبرانی را از میان خود آنان برگزیده‌است موجود است؛ زیرا خبرهایی که پیامبران الهی - علیهم السلام - به بشر ابلاغ می‌کنند، از عالی‌ترین اهمیت برخوردارند، زیرا که سعادت و شقاوت بشر با نوع برخورد انسان با خبرهای پیامبران رقم می‌خورد. بر این اساس، پیامبر در اصطلاح شرع به کسی گفته می‌شود که خبرهای مهم آسمانی را به بشر ابلاغ می‌کند.

تفاوت رسول و نبی

از این جا به دست می‌آید که نبوت با رسالت ملازم است، یعنی کسی که به مقام **نبوت** اصل نَبُوْت، یعنی باور به اینکه **خدا** برای رساندن سخن خود به **انسان**، پیامبرانی را از میان خود آنان برگزیده‌است و پیامبری برگزیده می‌شود، مقام رسالت و پیامرسانی را نیز دارد. البته مقصود این نیست که دو واژه نبوت و رسالت یا نبی و رسول با یکدیگر مترادف‌اند، بلکه مقصود این است که در اصطلاح کلامی، این دو با یکدیگر ملازم‌اند. دلیل روشن بر این مطلب آن است که قرآن کریم آن جا که از نبوت عامه سخن می‌گوید، گاه واژه «نبی» و گاه واژه «رسول» را به کار می‌برد. چنان‌که فرموده است:

۱. «كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ.» [۲]. بقره/ ۲۱۳.

۲. «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ.» [۳]. حدید/ ۲۵.

← نظریه اول

آن چه گفته شد مربوط به مطالعه نبوت و رسالت از دیدگاه کلامی است، یعنی، فلسفه نبوت و رسالت - چنان‌که بیان خواهد شد - از نظر **علم کلام** علم کلام یا کلام‌شناسی دانشی است که به بحث پیرامون اصول اعتقادی و جهان‌بینی دینی بر مبنای استدلال عقلی و نقلی می‌پردازد و به شبهه‌هایی که در این زمینه مطرح می‌شود، پاسخ می‌دهد

یک چیز است، و از این نظر تفاوتی میان نبی و رسول وجود ندارد. و دو آیه یاد شده و آیات دیگری که رسالت و مأموریت پیامبران - علیهم السلام - را بیان کرده است، تفاوتی میان پیامبر و رسول نمی‌گذارد؛ ولی از آن جا که درباره پیامبران الهی تفاضل و تفاوت مراتب مطرح است، ممکن است در برخی از

آیات قرآن

یا روایات میان

نبی نبی کسی است که طرف **وحی** قرار گیرد، اگر چه مأمور به **تبلیغ** نباشد

رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است. فرق گذاشته شده باشد، لیکن فرق مزبور مربوط به مأموریت و مسؤولیت آنان نیست، بلکه مربوط به صفات و ویژگی‌های دیگر آنان است. چنان‌که در روایات آمده است: «رسول کسی است که در خواب و بیداری فرشته وحی را می‌بیند و صدای او را می‌شنود، ولی نبی کسی است که فقط در خواب فرشته وحی را می‌بیند، و در بیداری فقط صدای او را می‌شنود.» [۴]. اصول کافی، ج ۱، کتاب الحج، باب الفرق بین الرسول و النبى.

شایان ذکر است که روایات یاد شده، غالباً در تفسیر دو آیه ذیل وارد شده‌اند:

۱. «وَ كَانَ رَسُولًا نَبِيًّا.»

[۵]. مریم / ۵۱.

۲. «وَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَ لَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَّتْ أَلْفَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ.»

[۶]. حج / ۵۲.

آیه نخست درباره حضرت موسی - علیه السلام - و آیه دوم درباره عموم پیامبران پیامبران به برگزیدگان الهی و صاحبان منصب نبوت می‌گویند و از این عنوان در بابهای طهارت، صلات، صوم، تجارت، نکاح و حدود سخن گفته شده است - علیهم السلام - است و در هر دو آیه «رسول» و «نبی» بر کسانی اطلاق شده است که مأموریت ابلاغ پیام‌های الهی به بشر را داشته‌اند.

بنابراین، از جنبه کلامی، میان نبوت‌اصل نبوت، یعنی باور به اینکه خدا برای رساندن سخن خود به انسان، پیامبرانی را از میان خود آنان برگزیده‌است و رسالت تفاوتی وجود ندارد. با این حال ظاهر کلام بر نوعی تفاوت میان رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است

و نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد. دلالت می‌کند، بدین جهت از **نامه طاهرین** - علیهم السلام - درباره تفاوت آن دو سؤال شده است، و آنان تفاوت آن دو را به گونه‌ای که پیش از این یادآور شدیم، بیان کرده‌اند.

← نظریه دوم

نظریه دوم درباره تفاوت میان نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد

و رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است - که دیدگاه مشهور میان متکلمان و مفسران اسلامی است - این است که رسول، پیامبری است که مأمور ابلاغ پیام‌های الهی به مردم است، ولی نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد. پیامبری است که حامل پیام‌های الهی است، خواه، مأمور به ابلاغ آنها باشد، و یا مأمور به ابلاغ آنها نباشد. [۷]. تفسیر تیبان، ج ۷، ص ۳۳۱؛ مجمع البیان، ج ۴، ص ۹۱؛ تفسیر الجلالین، تفسیر آیه ۵۲، سوره حج، تفسیر المنار، ج ۹، صص ۲۲۵-۲۲۶.

← ارزیابی نظریه دوم

بنابراین دیدگاه، نسبت میان نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد

و رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است، عموم و خصوص مطلق است؛ زیرا هر رسولی نبی هم هست، ولی هر نبی، رسول نیست، این نظریه با آن چه ما پیش از این یادآور شدیم که نبوت و رسالت از نظر کلامی با یکدیگر ملازمه دارند، ناسازگار است. با این حال می‌توان گفت: مقصود از این نظریه آن نیست که در میان پیامبران پیامبران به برگزیدگان الهی و صاحبان منصب نبوت می‌گویند و از این عنوان در بابهای طهارت، صلات، صوم، تجارت، نکاح و حدود سخن گفته شده است کسانی بوده‌اند که در عین این که حامل پیام‌های الهی بوده‌اند، هیچگاه مأموریت ابلاغ آن پیام‌ها را به مردم نداشته‌اند، زیرا چنین فرضی با فلسفه نبوت که هدایت مردم است منافات دارد، بلکه مقصود این است که ممکن است در شرایطی، فردی دارای مقام نبوت‌اصل نبوت، یعنی باور به اینکه خدا برای رساندن سخن خود به انسان، پیامبرانی را از میان خود آنان برگزیده‌است باشد، ولی هنوز به مقام رسالت نرسیده باشد، یعنی به دلایلی مأموریت ابلاغ پیام‌های الهی به مردم را نداشته باشد. به عبارت دیگر، چه بسا پیامبران الهی قبل از آن که به رسالت مبعوث شوند، مقام نبوت را داشته‌اند، یعنی با عالم‌غیب‌عالم غیب، به حوادثی که در آینده رخ خواهند داد تفسیر شده است در ارتباط بوده، و معارفی نیز به آنان وحی می‌شده است، اما مأمور ابلاغ آن معارف به مردم، و هدایت آنان نبوده‌اند. البته روشن است که پیامبران الهی در آن زمان به عنوان

پیامبر

نیز شناخته نمی‌شدند، ولی آن‌گاه که مأموریت هدایت بشر را عهده‌دار می‌شدند، هم دارای مقام نبوت‌اصل نبوت، یعنی باور به اینکه خدا برای رساندن سخن خود به انسان، پیامبرانی را از میان خود آنان برگزیده‌است بودند، و هم مقام رسالت. و در اصطلاح کلامی، هر گاه نبوت به کار رود، همین معنا مقصود است.

حاصل آن که: از منظر علم کلام علم کلام یا کلام‌شناسی دانشی است که به بحث پیرامون اصول اعتقادی و جهان‌بینی دینی بر مبنای استدلال عقلی و نقلی می‌پردازد و به شبهه‌هایی که در این زمینه مطرح می‌شود، پاسخ می‌دهد و با توجه به فلسفه نبوت، میان نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد

و رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است

فرق نیست، ولی از جنبه‌های دیگر می‌توان میان آن دو فرق گذاشت. از قبیل آن چه در روایات بیان شده است، و یا فرقی که از مفسران و متکلمان یادآور شدیم، با توضیحی که درباره آن ارائه گردید.

← نظریه سوم

برخی نیز فرق میان نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد

و رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است

را براساس کتاب و شریعت شریعت به معنی آنچه خداوند متعال برای بندگانش خود وضع و تشریح کرده است، می‌باشد دانسته‌اند. به این صورت که:

نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد و

رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است در این جهت که مأموریت هدایت و رهبری مردم را دارند تفاوتی ندارند؛ ولی رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است، به پیامبری گفته می‌شود که صاحب شریعت مستقل، و دارای کتاب آسمانی باشد، و نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد به پیامبری گفته می‌شود که صاحب شریعت و کتاب آسمانی مستقل نباشد. [۸]. تفسیر کشاف، ج ۲، صص ۱۶۵-۲۵۲. تفسیر بیضاوی، ج ۴، ص ۵۷. اسرار الحکم، ص ۳۹۵. سرمایه ایمان، صص ۸۶-۸۵. (به صورت «به شرط لا» یا به صورت «لا بشرط»).

← ارزیابی نظریه سوم

این نظریه، از این جهت که هدایت و تبلیغ را مأموریت مشترک نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد و

رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است می‌داند، مورد قبول است؛ ولی از این جهت که تفاوت میان رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است و

نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد را به صاحب شریعت و کتاب بودن و غیر آن گذاشته است، دلیل استواری ندارد، بلکه با کاربردهای واژه نبی‌نبی کسی است که طرف وحی قرار گیرد، اگر چه مأمور به تبلیغ نباشد و

رسول «رسول» به معنای فرستاده و پیامبر و پیام‌آور است در

قرآن کریم

و روایات سازگار نیست، زیرا

قرآن کریم

، حضرت اسماعیل

[۹]. این اسماعیل پسر حضرت ابراهیم نیست، بلکه پیامبر دیگری است. برای توضیح بیشتر به میزان رجوع شود. - علیه السلام - را رسول نامیده است، در حالی که او صاحب کتاب و شریعت مستقل نبوده است.

«وَ اذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِسْمَاعِيْلَ اِنَّهٗ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَ كَانَ رَسُوْلًا نَّبِيًّا.

[۱۰]. مریم/ ۵۴.

نیز عموم پیامبران را رسول نامیده است:

«وَ لَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ اُمَّةٍ رَسُوْلًا اَنْ اَعْبُدُوْا اللّٰهَ وَ اجْتَنِبُوا الطَّاغُوْتِ.

[۱۱]. نحل/ ۳۶.

پانویس

- ↑ . النبی‌خبر ذو فائده عظیمه يحصل به علم أو غلبه ظنّ، و لا یقال للخبر فی الأصل نبأ حتی یتضمن هذه الأشياء الثلاثة، مفردات راعب، ماده نبأ.
- ↑ . بقره/ ۲۱۳.
- ↑ . حدید/ ۲۵.
- ↑ . اصول کافی، ج ۱، کتاب الحجّه، باب الفرق بین الرسول و النبی.
- ↑ . مریم/ ۵۱.
- ↑ . حج/ ۵۲.
- ↑ . تفسیر تیان، ج ۷، ص ۲۳۱؛ مجمع البیان، ج ۴، ص ۹۱؛ تفسیر الجلالین، تفسیر آیه ۵۲، سوره حج، تفسیر المنار، ج ۹، صص ۲۲۵-۲۲۶.
- ↑ . تفسیر کشاف، ج ۲، صص ۱۶۵-۲۵۲. تفسیر بیضاوی، ج ۴، ص ۵۷. اسرار الحکم، ص ۳۹۵. سرمایه ایمان، صص ۸۶-۸۵.
- ↑ . این اسماعیل پسر حضرت ابراهیم نیست، بلکه پیامبر دیگری است. برای توضیح بیشتر به میزان رجوع شود.
- ↑ . مریم/ ۵۴.
- ↑ . نحل/ ۳۶.

منابع

اندیشه قم - علی ربانی گلپایگانی - عقاید استدلالی